

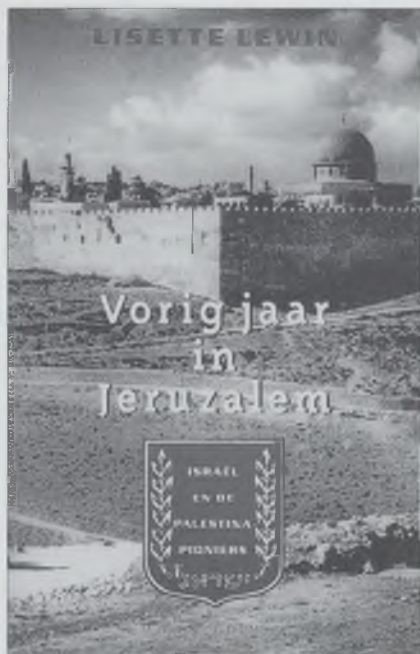
LEVEN IN ISRAËL

Lisette Lewin, *Vorig jaar in Jeruzalem. Israël en de Palestina-pioniers* (Uitgeverij Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam 1996) 488 blz., prijs f 49,50.

Lisette Lewin maakte een zoektocht naar de belichaming van de geschiedenis van de staat Israël. Zij vond die in de persoon van de Palestina-pioniers die sinds de jaren twintig het Britse Mandaatgebied binnenkamen. De titel van haar boek over deze mensen is afgeleid van de vrome wens waaraan de gelovige joden door de eeuwen heen elk jaar rond Pasen uiting gaven: 'Volgend jaar in Jeruzalem'.

Lewins boek vertelt van haar wederwaardigheden en gesprekken gedurende een verblijf van acht maanden in Israël. Het boek is niet al te strak gecomponeerd. Ze begint met haar persoonlijke ervaringen bij het vinden van woonruimte. Daarna geeft ze in drie hoofdstukken een exposé in vogelvlucht over de geschiedenis van het zionisme en van de staat Israël. Het hoofdelement in haar boek wordt gevormd door de beschrijving van de lotgevalen van een aantal Nederlandse Palestina-gangers. Zo ontstaat een bonte portretten-galerij van mensen die vaak een zeker bestaan in Nederland opgaven voor een onzeker leven als pionier. Zoals de schrijver Jacob Israël de Haan, die in 1924 een nooit geheel opgehelderde gewelddadige dood stierf in Palestina. Of Mirjam de Leeuw-Gerzon uit Groningen, die wij aan de hand van haar ongepubliceerde dagboekfragmenten op haar weg volgen.

Als lezer kom je onder de indruk van het volstrekte afzien in de oorspronkelijke kibboetsim, zoals bijvoorbeeld Mirjam die mee hielp opbouwen. Er was niets. Pijnbomen waren er nog niet. Het eerste werk was stenen ruimen op de hellingen. In het begin woonde Mirjam met de andere

pioniers in tenten. Zelfs water voor de soep was er niet altijd. En weldra begonnen de aanvallen van de Arabieren. Lewin steekt haar bewondering voor de joodse pioniers met hun waanzinnige idealisme niet onder stoelen of banken. Velen waren gevlucht voor het nazi-gevaar of waren na de Tweede Wereldoorlog, als overlevende van de holocaust, naar het beloofde land getogen.

Jaap van Amerongen en Loes Asscher kwamen in maart 1948, met een zoontje van drie. Menigeen verklaarde hen voor gek, omdat er oorlog op komst was met de Arabieren. 'Maar Loes hield het niet meer uit in de Amsterdamse straten, vol herinneringen en schimmen van vermoorde vrienden en familie'.

Heel wat van die familiegeschiedenissen geven een indrukwekkende aaneenschakeling van lotwisselingen van joodse Nederlanders. Het begint met het joodse leven in het vooroorlogse Nederland; vervolgens slaat de ramp van de oorlog toe - ontroerende passages over Westerbork en Bergen-Belsen - en tenslotte volgt een het nieuwe leven vol geploeter en onzekerheden in de jonge staat Israël.

Vrienden van Israël zullen door dit boek hun eventuele vooroordelen tegen Arabieren eerder bevestigd dan ontkend zien. Lewin ontmoet veel Arabieren, vaak op reis met haar joodse gastheer of gastvrouw. Bij een bezoek aan de Golan met gastheer Gideon gaat dat dan zo: 'Langs de weg staan stalletjes waar Arabieren watermeloen en kool verkopen. Arabische landbouwgrond herken je volgens Gideon aan het onkruid: "Een rommeltje. Wat groen is, is van ons, wat bruin is, is van hen. Wij bewerken het, zij niet. Dat is het verschil tussen de volkeren."'

Bij alle eenzijdige aandacht voor de Israëlische prestaties vormt het boek een geslaagde proeve van literaire journalistiek.

Jan van Oudheusden

BIOGRAFIE

Jaap R. Bruijn en Carla van Baalen, *Van zeeman tot residentieburger. Cornelius de Jong van Rodenburgh (1762-1838)* (Verloren, Hilversum 1996) 96 blz., prijs f25,00.

Cornelius de Jong van Rodenburgh (1762-1838) leefde in drie tijdvakken: het slot van de oude Republiek, de Bataafs-Franse tijd en het begin van het koninkrijk. Zijn lot was hier nauw mee verbonden. Hoewel hij het niet tot 'bekende Nederlander' heeft kunnen schoppen, toch levert zijn levensloop veel interessante gegevens op over de tijd waarin hij leefde en de kringen waarin hij verkeerde.

In *Van zeeman tot residentieburger* wordt het leven van Cornelius de Jong aan de hand van zijn reisverhalen en brie-

ven beschreven. Het boekje bouwt voort op verslagen van een doctoraal werkcollege zee-geschiedenis aan de Leidse universiteit in 1983, onder leiding van beide auteurs. Jaap Bruijn, geen onbekende in de wereld van de maritieme geschiedenis, geeft een overzicht van Cornelius' leven tot aan zijn verhuizing in 1816 naar Den Haag. Carla van Baalen schetst aan de hand van brieven aan zijn dochter in Kaapstad een beeld van zijn maatschappelijke activiteiten, zijn denkbelden en het leven in de residentiestad.

Op zeer jonge leeftijd weet Cornelius dat hij zeeofficier wil worden. Dat dit geen slechte keuze is blijkt uit het verloop van carrière. Vanaf 1785, hij is dan dreëntwintig, verkrijgt hij het commando op diverse schepen. In Kaapstad ontmoet hij zijn vrouw, waar hij in 1795 mee trouwt. Met de komst van de Bataafse Republiek treedt hij in dienst bij de marine, eigenlijk vooral om zijn vrouw, die nog in Kaapstad

verblijft, te kunnen opzoeken. Echter, in 1799 wordt hij door de Hoge Zeekrijgsraad veroordeeld wegens zijn aandeel in de overgave van een deel van de vloot aan de Engelsen; oneer- vol ontslag en verbanning volgen. Hij vestigt zich met zijn vrouw te Kleef en later op een landgoed te Vught. Via het uit- geven van zijn reisverhalen probeert hij eerherstel te krijgen. Koning Willem I geeft hem vijftien jaar later, in 1814, volle- dig eerherstel, al is actieve dienst in de marine uitgesloten. Uiteindelijk weet hij door te dringen tot de hogere kringen in zijn nieuwe woonplaats De Haag: hij wordt lid van het let- terkundig genootschap, regent van het Burgerweeshuis en het lid van de gemeenteraad. Op voordracht van Willem I is hij nauw betrokken bij de ontwikkeling van een stoomlijndienst over zee. Cornelius overlijdt in 1838.

Het boekje, voorzien van bronvermelding en literatuur- lijst, is een goed aanknopingspunt voor het examen-onder- werp 'Nederland 1780-1830'. Wellicht zal het voor leerlingen net iets te hoog gegrepen en te gedetailleerd zijn. Voor docenten is het een welkome aanvulling op de examenstof, vooral waar het gaat om de heersende opvattingen en menta- liteit van de kringen waarin de Jong vertoeft.

Henk Vermeijden

ONTDEKKINGSREIZEN

Bill Asikinack & Kate Scarborough, *Verkenningstreizen in Noord-Amerika*; **Kate Darian-Smith,** *Verkenningstreizen in Australië* (Ars Scribendi, Harmelen 1996), elk 48 blz., prijs f24,50)

In de reeks 'Achter de Horizon' bracht uitgeverij Ars Scribendi enkele nieuwe delen uit. De boeken uit deze reeks over beroemde ontdekkingsreizen onderscheiden zich door een aantrekkelijke lay-out, met veel kleurenfoto's van facetten van inheemse culturen, portretten van ontdekkers en duidelijke kaartjes. De tekst is niet al te moeilijk. Leerlingen in de middenklassen van het voortgezet onderwijs zouden ze met gemak kunnen aanwenden voor scripties en spreekbeurten. De boeken zijn 'monkey-proof' gekaft, zodat ze een tijdje mee kunnen.

Vergelijking met eerdere delen uit deze reeks (zie hiervoor mijn recensie in Kleio jrg. 1996, no.7. p.33) leert dat er een accentverschuiving is opgetreden. Lag in de eerdere uitgaven de nadruk sterk op de ontdekkingsreizigers, hun ontberingen, hun inventiviteit; nu staat de cultuur van het land in kwestie duidelijker op de voorgrond. Dat betekent voor het deel over Noord-Amerika uiteraard aandacht voor de verschillende indianen- en Eskimo-culturen: hun jachttechnieken, hun woningen, hun feesten, hun gebruiksvoorwerpen, sieraden en kleding. Pas halverwege vallen de Vikingen binnen, op afstand gevolgd door latere Europese veroveraars. Voor het deel over Australië valt het licht op de Aboriginal-cultuur met haar rijk uitgedoste en getatoeëerde en vaak griezelig grauw beschilde mannen; in dit boek worden de Aboriginals hardnekkig 'Aborigines' genoemd: een vertaalfout? Overigens vallen zekere parallellen tussen Australië en Amerika aan te

geven, voor wie beide boeken achter elkaar leest: de import van immigranten (in Australië ook zo'n 160.000 strafklan- ten); de goudkoorts; de opmars van de trein; de botsingen tussen Europeanen en Aziaten, m.n. Chinezen; het volkomen gebrek aan eerbied van de blanken voor de inheemse cultu- ren. De korte hoofdstukken worden ondersteund door ingeka- derde leesstukjes over de meest uiteenlopende wetenswaar- digheden: zoals de bizonjacht, Pocahontas, Geronimo in het deel over Amerika; het Diery-volk, rotstekeningen, de 'Flying Doctors' in het deel over Australië.

Beide boeken worden besloten door een chronologie, een verklarende woordenlijst en een register. Hier heeft de uitge- ver helaas wat steken laten vallen. In de chronologie tref je een veel te willekeurige feitenopsomming aan; in het deel over Amerika telde ik al gauw zo'n twaalf feitelijke onjuisthe- den aan, zoals: '1066; de Noormannen veroveren Engeland'. De vertalers hadden blijkbaar weer eens geen geschiedenis in hun pakket! Leerlingen die dit boek met plezier gebruiken, zullen zich aan dit soort pietluttigheden wellicht niet storen, maar voor de degelijke schoolmeester zijn ze een doorn in het oog. Er zijn ook delen in voorbereiding over verkenning- streizen in Japan, Zuid-Amerika, India en China.

Jan van Oudheusden

KWALITATIEF ONDERZOEK

K. Mandermaers en O. Boonstra (red), *De levens- loop van de Utrechtse bevolking in de 19e eeuw* (Van Gorcum, Assen 1995) 186 blz., prijs f39,50.

De *Historische Steekproef Nederlandse bevolking (HSN)* baseert zich op de geboorteakten zoals die overal in Nederland in de openbare archieven worden bewaard. Iedereen die tussen 1812 en 1912 in Nederland is geboren heeft een gelijke kans om in de steekproef te worden opgeno- men. De steekproef provincie Utrecht heeft een gegevensbe- stand van ongeveer 70.000 personen en is dus redelijk repre- sentatief te noemen. De geboorteakten uit de provincie Utrecht vormen het eerste databestand dat door de HSN, in de vorm van een proefproject, is aangelegd. Aan een zestal personen van diverse wetenschappelijke pluimage is gevraagd om met behulp van deze dataset onderzoek te doen naar aspecten van de sociale geschiedenis van de provincie Utrecht in de 19e eeuw. Het betreft hier dus kwantitatief onderzoek, en wel over de enorme zuigelingen- en kinder- sterfte in de vorige eeuw, analfabetisme, het huwelijkspa- troon, sociale mobiliteit en migratiepatronen, kortom de bekende onderwerpen uit de sociale geschiedenis. De bedoe- ling is om een beter beeld te krijgen van het dagelijks leven in de vorige eeuw.

In de inleiding van *De levensloop van de Utrechtse bevolking in de 19e eeuw* wordt er op gewezen dat zo'n kwantitatief onderzoek de basis vormt waarbinnen ego-documenten en micro-studies kunnen gedijen. Deze hebben immers het bezwaar dat ze niet een hele groep aangaan en voorbij gaan aan de algemene omstandigheden van zo'n groep. Bovendien kan men met behulp van 'oral history' niet verder terug in de tijd dan zo'n tachtig jaar. Allemaal waar, daarom is het inder- daad aan te bevelen om een kwalitatief onderzoek te verbin- den met de kwantitatieve gegevens. Zo kun je een aardig ver- haal historische diepgang geven.

Het grote bezwaar van het hier besproken boek is dat het niets meer biedt dan de resultaten van het kwantitatieve